

א. יכולת העמידה הנפשית של הלוחם • הלוחמים הסתובבו משך ימים ולילות בתוך אוכלוסיה עוינת; קריאות גנאי ועל-בונות היו מנת חלקם היומית של הלוחמים. קל מאוד להיגרר, במקרים אלה, למעשי אלימות. יש להדגיש שההכשרה הנפשית של הלוחמים מנעה היגררות לתגובה אלימה כלפי נשים, ילדים ואזרחים, וכי התנהגות הלוחמים ככלל היתה ללא דופי.

ב. טוהר המידות • בפעולתם היום-יומית באים הכוחות במגע ישיר עם התושבים ועם רכושם. יש לציין לשבח שתופעות שליליות כגון: גנבות, התנהגות בלתי-מוסרית או פגיעה ברכוש, אינן קיימות בין הלוחמים.

ג. המאמץ הפיסי — והשגרה • המאמץ הפיסי הנדרש כאן מהלוחמים הוא עצום — שעות עבודה ממושכות ורצופות בשטח — בפעילות אחידה וחד-גונית בעיקרה. אולם גם במשימה זו עומדים הלוחמים בהצלחה, וראויים הם לציון מיוחד על כך.

### סיכום

סיכום הפעילות במספרים יבשים — מחבלים שנהרגו ונתפסו

לעומת הפיגועים שבוצעו באותו זמן — מראה כי ההצלחה רבה, אבל לא בכך עיקר ההישג.  
עיקר ההישג הוא בנקודות הבאות:

- בחירת השיטה הנכונה וישומה.
- עמידת הלוחם בדרישות-הלחימה המסובכות ובמאמץ הנפשי.

- חינוך הלוחם והמפקד הזוטר ללחימה תוך הקפדה על ערכים.

בהישגים בנקודה אחרונה זו טמון עיקר ההצלחה בפעילות ברצועה. כפי שהודגש לעיל, האחריות לפעולות כאן מוטלת על שכמם של מפקדים וזוטרים בעלי תושיה, מנהיגות ויכולת פיקוד; מפקדים אלה שומרים על ערכי מוסר ועל טוהר הנשק. ההתנהגות המוסרית הגבוהה שמגלים החיילים הפועלים נגד המחבלים ברצועה גם היא היתה גורם שסייע לשמוט את הקרקע מתחת רגלי המחבלים, ולמעשה ניטל מהם כיום הבסיס-המוצק של תמיכת האוכלוסיה. ההצלחות בקרב בשילוב עם ההתנהגות הנאה של לוחמינו הרחיקו את האוכלוסיה המקומית משיתוף פעולה עם המחבלים, וככל שגדל הפער בין האוכלוסיה למחבלים כן גדלה הצלחתנו.

# שיחה ערב היציאה

סא"ל יעקב

כאשר תרדו כעת לרצועה, תכירו מלחמה חדשה ואויב חדש — אויב שיש לו משפחה, שיש לו אִם וילדים קטנים. אתם תירו במחבל, ותראו את אמו ואחותו בוכות ליד גופתו; תעצרו מחבל ותראו את ילדיו הקטנים נגרים אחריו כשתוציאוהו מביתו; ואז תשאלו ודאי את עצמכם, האם צודקים אתם כשאתם עושים זאת? אתם תראו נשים וילדים מיידים בכס אבנים וקוראים קריאות בוז; תראו אותם חיים בעוני איום, ותזכרו שכמה מכם גרים במקום בו היו אולי לפניכם בניהם של כמה מהם; ואז תשאלו, מדוע אנו שבעים ומדוע הם רעבים וחסרי בית? השנאה שבעיניהם תהיה מוחשת יותר מאשר מידת הצדק שבמעשיכם. הבעיה בפניה תעמדו בתקופה הקרובה ברצועה, תהא בעיה חמורה, והיא תעסיק אתכם רבות בעתיד, כחלק מן הבעיה המוסרית והמצפונית של עמנו כולו.

הדבר הראשון שאנו חייבים בו הוא — להביט בעיניים פקוחות ובאומץ לב, לראות את המציאות ולהודות באמת גם כשאינה נוחה. לכן הקדמתי את תיאור הסבל, העוני והשנאה השוררים ברצועה ותיאור הספקות והפקפוקים המתעוררים למראיהם.

ביום ראשון נרד לרצועת עזה. גם אלה מכם שהם בעלי נסיון קרבי ייתקלו פה בבעיות שלא נזדמנו להם בתעלה או בבקעה. אנחנו הולכים ומתרחקים מתקופת המלחמה. כל עוד חיינו בסכנת השמדה ומחנק — בהרגשה שמבקשים את נפשנו — היתה דאגת העם נתונה כולה להצלת הנפש. כשחולפת הסכנה, שבים בני-האדם ומבקשים לברר לעצמם את שאלת הזכות והצדק; ומי שאין לו תשובה לשאלות אלה עלול להגיע למסקנות המערערות את הבסיס המוסרי של מלחמת צה"ל. מכיוון שבסיס מוסרי זה הוא יסוד קיומנו בארץ הזאת ואחד ממרכיבי העוצמה של צה"ל, חובה עלינו לראות ולבחון את הדברים בעיניים פקוחות.

אתם עומדים בראשית דרככם בצבא. קרוב לוודאי שחלק משנות שירותכם תהיינה שנים של שלום. החיילים שיצטרפו לצה"ל יחונכו בחברה מתלבטת ומפקפקת, שתבקר את עצמה בחריפות. יתכן כי תוטלנה עליכם משימות דומות לאלה שתוטלנה עליכם כעת ברצועה. כאשר מובילים חיילים למשימות אלה, חובה להסביר את מידת הצדק והאמת שיש בהן.

מאותו טעם חייבתי אתכם לדון ביחידה בארבע שאלות:

- א. מי אחראי ליצירת בעיית הפליטים?
- ב. מה דעתכם על המחבלים?
- ג. האם תירה בנער העומד לזרוק רימון?
- ד. האם תירה במחבל שנכנע לאחר שזרק רימון?

את שתי השאלות הראשונות הצגתי, כדי לחייב אתכם ללמוד ולהכיר את העובדות. חלק מכם ניסה להציג את מדינות ערב כאשמות בקיום בעיית הפליטים; אחרים האשימו את הפליטים עצמם על שברחו. מעטים גילו אומץ ואמרו שגם לנו חלק באחריות.

האמת היא כי לא אנו ששימרנו וטיפחנו את בעיית הפליטים במשך כל השנים שעברו מאז. אולם, כיום הם מוסיפים להיות פליטים לא מפני שברחו ממקומותיהם, אלא מפני שאינם יכולים לחזור אליהם.

זוהי האמת. הזכות המוסרית שלנו חייבת להיות מבוססת על אמת, ולא על עצימת עיניים והונאה עצמית.

**שאלת הזכות והצדק** היא שאלה שעמנו, כעם, חייב להשיב עליה; אך גם כל אחד מאתנו חייב שתהא לו תשובה משלו. אני אציג בפניכם את התשובה שלי. חלקכם ודאי יסכים עמה ואחרים לא. אך מטרתי היא לעורר אתכם לחשוב ולהשיב. זאת חובה עליכם. כדי לפעול כדרוש או להוליד חיילים למשימה, אין די בכך שתבין את הפקודה; עליך להזדהות עמה.

ההצדקה למעשינו ברצועה, ההצדקה לזכותנו להשליט את שלטוננו עליה, לירות במחבלים המופיעים גם במקום שיש בו נשים וילדים, את ההצדקה לכל זאת לא תמצאו בנעשה ברצועה. היא נמצאת במישור אחר לגמרי: בזכותנו להתקיים כעם. זוהי זכות הקודמת אף לזכותנו ההיסטורית על הארץ הזאת. ביקשתי מכם להגדיר במילים פשוטות מדוע אנו צודקים במלחמתנו בארץ הזאת. חלק מכם ענה בפשטות: „אנו צודקים, כי אנו החזקים“. אינני מאמין שהאומרים זאת באמת מאמינים בכך. זוהי תשובה של כאלה שאינם מכירים את הצדק המוסרי של מלחמתנו. הם חיפשו תשובה כלשהי, ונתנו תשובה שבאה רק למלא חלל. בעצם היא תשובה של חסרי-תשובה.

רוב היחידה טען, שאנו צודקים כי אנו נלחמים על חיינו; שאילו לא המלחמה, צפויה היתה לנו סכנת השמדה כבני אדם וכעם. גם תשובה זאת אינה עומדת לדעתי במבחן היסטורי, כי אין להשיב על שאלה לאומית-היסטורית תשובה, שהולמת נסיבות של שנים אחדות.

היהודים התקיימו כעם יהודי בגולה, לא מפני שלא היתה להם ברירה. תקופות ארוכות עמדה בפניהם האפשרות להשתמד או להתבולל, אך רובם הגדול נמנע מלעשות זאת, כיוון שרצו להמשיך להתקיים כעם. הם לחמו על קיומם כעם מפני שהאמינו שהם נושאים עמם ערכים מוחלטים שיש להם משמעות לעולם כולו, וערכים אלה נתנו משמעות וחשיבות בעיניהם לקיומו של העם היהודי.

תקופות ארוכות שמרו אבותינו על אמונתם היהודית בגולה, אך הגיעו ימים בהם נסיבות החיים בארצות הגולה החלו מאיימים על קיומו של העם היהודי, תחילה על קיומו הרוחני ואחר כך גם על קיומו הפיסי. אז קמו וחזרו אל ארץ אבותיהם, אשר היתה המקום היחידי בעולם כולו אליו חשו קשר ובו יכלו להמשיך ולקיים את תרבותם וערכיהם. משעה שחזרו אבותינו לארץ החלה המלחמה בינינו לבין הערבים. אין זו מלחמה בין צדק לצדק ולא מלחמה על קיומנו הפיסי ותורלא. זו היא מלחמה לקיום מסורת וערכים שעמנו נושא אותם בקרבו.

חלק מערכים אלה מקובלים על כולנו. לגבי אחדים אנו חלוקים. אך זכרונא שבהכרת המסורת והתרבות היהודית ובהכרת תרומתנו לתרבות האנושית יסוד-מוסד לכל הסבר על זכותנו לארץ הזאת.

קיבלנו על עצמנו את המלחמה שאנו נלחמים עם הערבים מזה עשרות שנים. הם אמנם החלו בה, אך את העובדות המשמשות נימוק למלחמה יצרנו אנו.

**מקובלות בעולמנו** שלוש גישות עקרוניות למלחמה. הגישה האחת שוללת את המלחמה מכל וכל; היא דבר פסול מעיקרו, יהיו אשר יהיו גורמיה, וכל הבא בעקבות המלחמה הוא דבר שלילי. זוהי גישה עקבית, שקשה להתוכח עמה. היא נובעת מרגש אנושי עמוק וכן של שנאה להרג בכל צורה. אומות ומדינאים בימינו מרבים לבטא גישה זו אך ממעטים לנהוג לפיה.

משעה שהחלטנו להבטיח את ערכינו וקיומנו בכל מחיר, וויתרנו על הכבוד להוסיף להיות כבשה בין שְׂבָעִים זאבים, שוב אין זה ממידת היושר להציג את המלחמה כדבר פסול מעיקרו. הגישה השנייה, המקובלת על מחנכינו כיום, אומרת שהמלחמה היא רע הכרחי, כלומר — שלום עדיף על מלחמה, אך שעה שאין דרך אחרת להגן על קיומנו, מותר לצאת לקרב. אפשר שזוהי הדרך הנכונה לבני-אדם לראות את המלחמה, אך אין היא הדרך היחידה.

כאיש צבא רוצה הייתי שתהיה מקובלת עליכם גישה אחרת. כדי שחיילים יהיו לוחמים מעולים, צריך שיהיה בהם ששון לקרב שלפניהם; עליהם

להיות גאים בקרבות בהם נטלו חלק ולהתחרות ביניהם על הזכות לצאת לקרב. כאנשי צבא עלינו להאמין שיש מלחמות צודקות ויש מלחמות לא צודקות.

מלחמה צודקת היא מעשה שעלינו לעשות אותו בכל הלב. אינני רוצה שתטעו בדברי. אינני אומר שהמלחמה היא דבר יפה. לקחתי חלק בקרבות רבים, ראיתי מסדרי ניצחון עם דגלים מתנוססים וכותרות עליזות בעיתונים, אך ראיתי גם חברים רבים הרוגים ושרופים, ומודעות־אבל בעיתונים. יודע אני היטב שלמלחמה פנים רבות, שחלקן מכוערות. לכן אינני מספר לכם שהמלחמה היא דבר נאה. אך מלחמה צודקת היא מעשה שיש בו גדלות, ולנו, כאנשי צבא, היציאה לקרב היא זכות וכבוד.

גם אם אמרנו שמלחמה צודקת היא מעשה מוסרי וחשוב, עלינו לזכור שהאדם הנלחם הורג בני־אדם. הוא עושה דבר העומד בניגוד לאחד הערכים היסודיים והמקודשים של החברה האנושית — הערך של קדושת חיי־אדם. עלינו למצוא דרך לשמור על צלם האדם של הלוחם, למנוע ממנו להפוך את ההרג למטרה לשמה ולערך בפני עצמו. עליכם לזכור גם דבר נוסף: יש באדם תאוות רצח ואכזריות לא פחות משיש בו רחמים והבנה. בכל פעם שיהיה עליכם לסמוך על המידות האנושיות שבחייילים זכרו שאנושיות פירושה אמנם אהבה, חמלה והתחשבות בזולת, אך היא כוללת גם שנאה, קנאה וזלזול בזולת.

בסערת הקרב, כשחברריך נופלים, אתה מתמלא שנאה לאויב; כשאתה רואה ילדים נרצחים ברימון בעזה, אתה מוכן להרוג בלי אבחנה. אך כשאתה רואה ילד רעב ואמהות בוכות אתה מתמלא רחמים. אין אנו יכולים לסמוך על רגשותינו שהם יהיו גורם קובע מתי להרוג ומתי לא. כדי שההרג במלחמה לא יהפך לרצח יש צורך בשני דברים. יש צורך במפקדים חדורים תודעה של מטרות המלחמה ושל קדושת החיים כאחד, ויש צורך במערכת פקודות קפדנית וברורה. חוקי המלחמה המקובלים בעולמנו על כל הצבאות הם הדרך שהחברה האנושית בחרה לרסן את ההרג במלחמה, לקבוע לו סייגים, ולאפשר לנו לשוב להיות בני־אדם כאשר המלחמות חולפות.

חוקים אלה אינם חייבים להיות הגיוניים, ואל תחפשו בהם הגיון. כאשר חייל יורה בך עליך להורגו; אך אם ירים את ידיו דקה לאחר שירה בך — עליך לחוס עליו. אין בכך שום הגיון צבאי, אולם יש בכך הגיון חינוכי. כאשר אתה מתרגל לא לירות באנשים אלא על פי פקודות ותקנות ולעשות זאת במסגרת קפדנית של הוראות וחוקים, אתה

לומד לראות בהרג חלק של מערכת משימות שהמסיבות מטילות עליך. אתה לומד שאינך הורג מפני שאתה רוצה זאת, ואתה מפסיק להרוג, כאשר הפקודה מחייבת זאת.

מערכת חוקי המלחמה עושה את ההרג למעשה בלתי־אישי, ובכך מאפשרת לחייל לשמור על ערכיו האנושיים.

**כ**אשר תגיעו בשבוע הבא לרצועה, תעמודנה בפניכם כל הבעיות עליהן דיברנו היום ובצורה חריפה יותר מהרגיל במלחמה. אנחנו כופים את שלטוננו על רצועת עזה, לפעמים ביד קשה וחמורה. אל לנו להסתתר מאחורי מילים. רק אם נכיר במעשינו נוכל לשפוט את עצמנו בצדק. אנו עושים את כל הדברים האלה כי לנו זכות והצדקה לעשות זאת. עליכם להאמין בזכות המוסרית שלנו, שאם לא כן לא תוכלו לעשות את אשר יהיה עליכם לעשות בסיום לימודיכם בבסיס זה.

יהיה עליכם לבצע ברצועה משימות רבות. חלק גדול מהן יהיו בלתי נעימות ואחרות אולי תהיינה אף חמורות. אתם תירו על זורק רימון שימלט לתוך קהל. אתם תירו בלילה על מפירי־עוצר. אתם חייבים לבצע את כל המשימות האלה ולהתעלם מרגשותיכם. עליכם להתעלם מרגשות של התחשבות, הבנה ורחמים — אך גם מרגשות של שנאה ונטיית לאכזריות. הדרך הנכונה לכך היא בביצוע קר וקפדני של הפקודות אותן אתם מקבלים.

**ה**פעילות ברצועה מעלה את השאלות המוסריות של ההרג במלחמה ביתר חריפות: ראשית, משום שבין הנפגעים עשויים לעיתים להיות נשים וילדים, ושנית, כיוון שתוצאות הקרב או ההתנגשות מתבררים מיד. אינך משאיר את הרוגי האויב, כמו בקרב רגיל, וממשיך הלאה; אתה רואה גם את משפחותיהם וגם את ההלויות בתום הקרב. לכן חשוב ביותר כי בשירותכם ברצועה תקפידו על ביצוע הפקודות ועל הדיכוי המוחלט של רגשותיכם האישיים. נוסף לכך עליכם לזכור שבגלל הבעיות המוסריות והאנושיות של הלחימה ברצועה מתקבלות ההחלטות הנוגעות לפעולות כאן על־ידי הדרגים הבכירים בצה"ל, וככל שיש להחלטה משמעות מוסרית גדולה יותר, כך נמסרת ההחלטה למפקדים בכירים יותר, מפקדים הרואים את המטרה הסופית ועם זאת ערים לצורך לשמור על דמותו המוסרית של צה"ל. לכן חובה עלינו לבצע את הפקודות, הניתנות לנו לאחר שיקול כזה, ללא סייג ופקפוק ומתוך אמונה שלמה בצדקתנו.